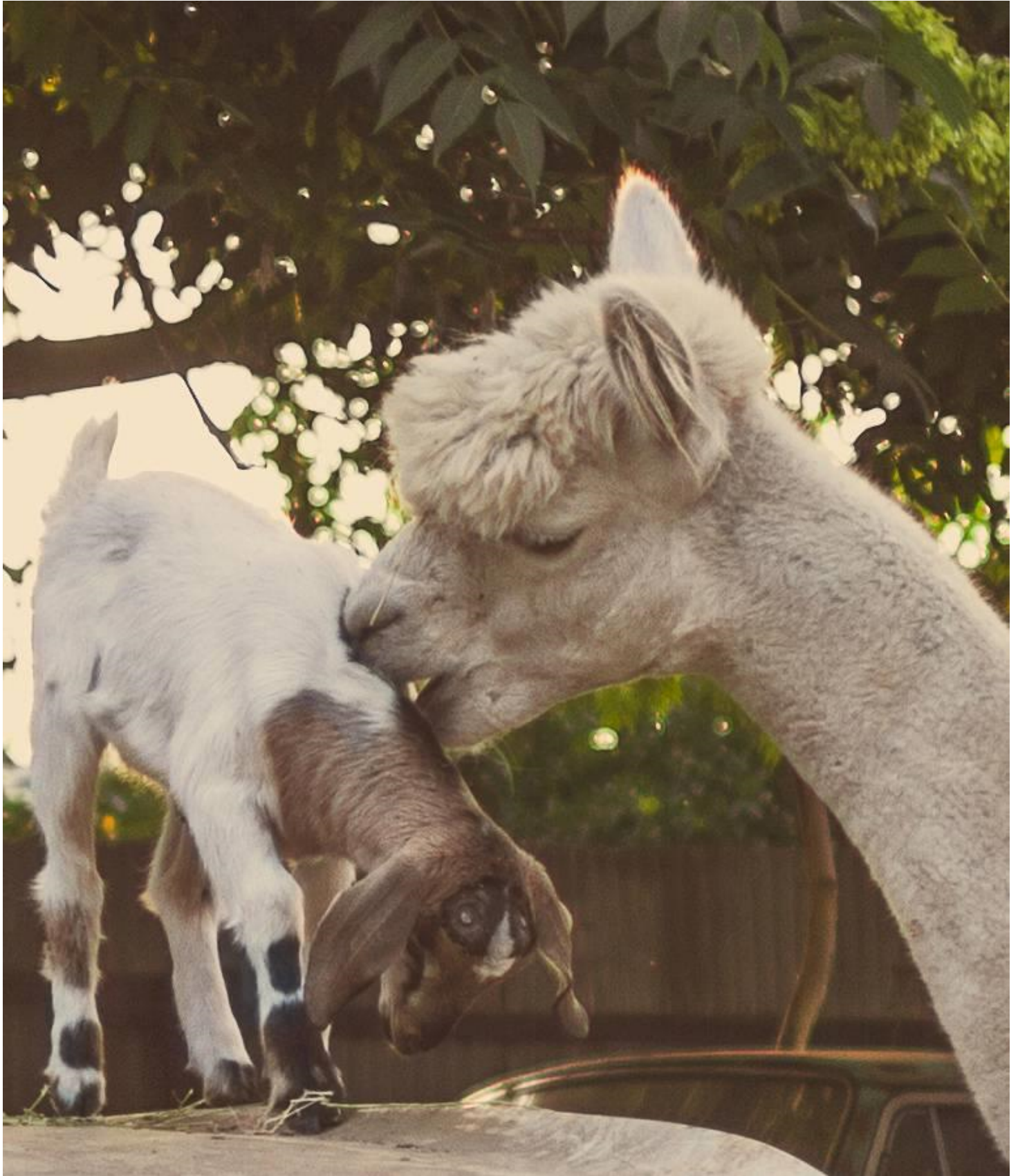

S.O.S.

Skriſter om Samtalegrammatik

Årgang 2, nr. 4

Grønt lys efter præ-anmodninger i dansk talesprog

Karen Brøcker

Skrifter om Samtalegrammatik 2: 4

2015

ISSN 2445-7256

Skrifter om Samtalegrammatik (SoS) er en serie arbejdspapirer om samtalegrammatik som udgives af forskergruppen *DanTIN* ("Danish talk-in-interaction"). *DanTIN* består af studerende og forskere fra og omkring Lingvistik på Aarhus Universitet. *DanTIN* bestyrer hjemmesiden *samtalegrammatik.dk*. Udgivelserne i *Skrifter om Samtalegrammatik* er arbejdspapirer, studenteropgaver, rapporter og andet som beskriver og analyserer samtalegrammatiske fænomener.

Skrifter om Samtalegrammatik er ikke fagfællebedømt, men en redaktionsgruppe under *DanTIN* har vurderet udgivelserne i SoS fortjener at komme til offentlighedens kendskab. I nogle tilfælde er der tale om ældre skrifter, som *DanTIN* har fået lov af forfatterne til at udgive. I andre tilfælde er skrifterne lavet til SoS. *Skrifter om Samtalegrammatik* kan frit deles med angivelse af forfatter, årstal samt tidsskriftets navn og nummer.

DanTIN udgiver også fagfællebedømte artikler. Du kan se mere om vores udgivelser, projekter og resultater på *samtalegrammatik.dk*, og her kan du også se hvordan du kommer i kontakt med os.

Billedet til forsiden (*Alpaca Bites Kid Goat*) er taget af [TC Morgan](#) og beskåret af Nicholas Mikkelsen. [Nogle rettigheder forbeholdes.](#)

Redaktionsgruppen for dette nummer består af: Emilie Tholstrup.

Redaktionel kommentar

Karen Brøcker skrev denne artikel som en eksamensopgave på Lingvistik, Aarhus Universitet, i 2010. Den kigger på et samtalegrammatiske fænomen, som Brøcker har kaldt "grønt lys". Det er hendes oversættelse af det engelske ord *go ahead*, som bruges i samtaleanalysen som betegnelse for responser, der viser, at taleren synes, det er i orden, at samtalepartneren fortsætter med noget, som h/n har antydnet at h/n vil gøre. Brøcker kigger mere præcist på det, der sker, når en part i samtalen har antydnet, at h/n vil lave en anmodning, og på hvordan responsen kan give grønt lys til, at anmodningen så bliver fremsat.

Dette fænomen er et godt eksempel på, at grammatiske former i samtaler (her forskellige måder at udføre bekræftelser på) afhænger af den position, som ytringer indtager i samtalen, det som i denne udgivelse kaldes sekvensen.

Fænomenet er kendt fra samtaleanalytisk litteratur om engelsk, men det er aldrig blevet undersøgt på dansk, så vi er meget glade for at kunne udgive det og håber, det vil give anledning til yderligere undersøgelser.

Grønt lys efter præ-anmodninger i dansk talesprog

af KAREN BRØCKER

1. Indledning

Handlinger foregår ikke bare serielt, men også sekventielt. Når en samtalepartner får stillet et faktuel spørgsmål, er det derfor muligt, at hun på baggrund af sin kompetence som sprogbruger handler ud fra den sekvens, som sådan et spørgsmål kan tænkes at indlede. Dette kan lade sig gøre, fordi talere forholder sig til genkendelighed frem for afsluttethed. Når det gælder overlappende tale, kan talere således vælge at reagere på endnu ufærdige handlinger, fordi de er tilstrækkeligt genkendelige (Jefferson 1984). Terasaki (2004) beskriver, hvordan ikke bare indholdet, men også indpakning og placering i den overordnede struktur i interaktionen, kan bidrage til, at samtaledeltagere genkender en bestemt handling.

En sådan handling kunne være en anmodning, der af og til indledes med en præ-anmodning (se afsnit 3). Curl og Drew (2008) karakteriserer anmodninger ved dels at indebære en vis sårbarhed samt dels at kunne udføres gennem mange forskellige former. Det er den sårbarhed, der er forbundet med anmodninger, der fører til brugen af præ-anmodninger. Muligheden for et afslag på selve anmodningen gør nemlig afsenderen mere sårbar end muligheden for et blokerende svar på en præ-anmodning. En præ-anmodning er altså en måde at undgå at få et dispræfereret svar. Men præference opererer også over hele sekvenser (Lindström 2005: 112). Denne undersøgelse beskæftiger sig med det forhold, at det præfererede svar på en præ-anmodning er, at den følgende sekvens udvikler sig til en tilbudssekvens i stedet for en anmodningssekvens ((Schegloff 1979) og (Lindström 2005)).

Dermed er præference-strukturen for præ-anmodninger anderledes end for andre præ-sekvenser, hvor et kort, bekræftende svar, et "grønt lys" (min oversættelse af "go-ahead"), er det præfererede svar (Schegloff 2007: 30). Dette og talernes bevidsthed om handlingers sekventielle natur danner baggrunden for min hypotese. Min hypotese er, at grønnt lys efter præ-anmodninger er designet, så de viser modtagerens forståelse af, at det efterfølgende

er en anmodning, på trods af at denne handling endnu ikke er blevet udført. Det indebærer, at folk orienterer sig mod dette i den måde, de designer deres grønt lys på. Denne undersøgelse tager udgangspunkt i tre eksempler og analyserer, hvordan grønt lys produceres og behandles, samt hvordan det kaster lys over hypotesen. Dette er dermed en indledende udforskning af emnet snarere end en udtømmende undersøgelse.

2. Data

To af eksemplerne i denne undersøgelse stammer fra Afdeling for Lingvistik ved Aarhus Universitets samling ("EmailKunEng" og "Hilsen"), mens eksemplet "Middagsaftale" stammer fra www.talkbank.org/samtalebank. Alle eksemplerne er retransskriberede og følger transskriptionskonventionerne som beskrevet i Hutchby og Wooffitt (2008).

3. Samtaleanalyse

Analysen af eksempler i denne undersøgelse bliver foretaget ud fra samtaleanalysens principper. Derfor følger her en kort redegørelse for de relevante samtaleanalytiske begreber.

3.1 Nærhedspar

Almindeligt forekommende samtaler er organiseret efter nogle retningslinjer, som Sacks, Schegloff og Jefferson (1974) beskriver som "turtagning". Turtagning betegner den måde, hvorpå mennesker i en samtale skiftes til at tale, taler samtidig, og undlader at tale. Turtagning er ikke blot organiseret serielt, dvs. en tur følger en anden, men også sekventielt, dvs. taleture indgår i sekvenser, hvor hver del er relateret til hinanden. Det betyder, at enhver taletur opstiller betingelser for, hvad der er relevant i den næste tur, mens enhver tur samtidig fremviser talerens forståelse af den forudgående tur. Et eksempel på en sekventielt organiseret taletur er en invitation, der fungerer som første par-del (1PP, "first pair part"), og en accept/afslag af invitationen, der fungerer som anden par-del (2PP, "second pair part"). Sammen kaldes disse to dele et nærhedspar. Når en 2PP er gjort relevant, har den næste taler som regel mulighed for at producere en af flere forskellige varianter af en 2PP. I eksemplet med en invitation som 1PP er der således mulighed for at producere enten en accept eller et afslag som 2PP.

3.2 *Præference*

Den variant af en 2PP, som får samtalen til at glide lettest, kaldes det "præfererede" alternativ. I modsætning til den daglige brug af ordet "præference" har denne term intet at gøre med samtaledeltagernes personlige ønsker eller mentale indstilling. Termen bruges i CA (samtaleanalyse) om rent strukturelle forhold, og "(p)referred turns are those that are facilitated by the sequential organization of interaction" (Heinemann 2006: 1082). Ifølge Schegloff (2007: 58) er "that response to the first pair part which embodies of favors furthering or the accomplishment of the activity" den præfererede 2PP. Pomerantz (1984) beskriver, hvordan en præfereret 2PP bliver udført i et format, der viser talerens orientering. Ifølge Pomerantz (1984) er det præfererede format et, der er designet til at maksimere forekomsten af den handling, der udføres gennem det format. Dette indebærer bl.a. at pauser mellem ture minimeres, og at turen indeholder en eksplicit frembringelse af den handling, der er tale om. Derimod er det dispræfererede format ifølge Pomerantz (1984) designet til at minimere forekomsten af den handling, der foretages i dette format, bl.a. ved at bruge lange pauser mellem ture, hvilket giver den første taler mulighed for at ændre sin første tur. Dette format virker som en sproglig og interaktionel ressource til at undgå handlinger, der er socialt uønskede (Pomerantz 1984: 77). Heritage (1984) beskriver formatet af dispræfererede handlinger mere konkret som indeholdende udskydelser, indledninger, forklaringer og indirekte eller blødgjorte handlinger. Med konklusioner som disse, der er blevet gjort på baggrund af data fra ét sprogområde, skal man dog altid tage forbehold for, at de ikke med sikkerhed umiddelbart kan overføres til andre sprogområder.

Forskellige handlingstyper har forskellige præfererede næste-handlinger. Denne undersøgelse tager som udgangspunkt, at præ-sekvenser normalt har et grønt lys som præfereret 2PP, mens en præ-anmodning har et tilbud som præfereret 2PP. Det hænger sammen med, at præference både opererer på enkelte dele af sekvenser, som er tilfældet med nærhedspar, og på hele sekvenser. Et eksempel er f.eks., at en tilbudssekvens er mere præfereret end en anmodningssekvens (Schegloff 2007: 84-86).

3.3 Præ-sekvenser

Sacks (1995) beskriver præ-sekvensers relevans med, at uønskede handlinger, som f.eks. afslag på invitationer, er "countable", dvs. at man efter et vist antal afslag på en række invitationer vil holde op med overhovedet at invitere. Her giver en præ-sekvens mulighed for at undgå disse uønskede handlinger, og dermed kan man "start over again without having a score" (Sacks 1995, vol. I: 305).

Schegloff (1979) karakteriserer præ-sekvenser som en sekvens, der bliver udført med det formål enten at undgå en dispræfereret 2PP eller at undgå en dispræfereret 1PP. Monzonis (2008) beskrivelse af præ-klager er et eksempel på det første, mens Schegloffs (1988) beskrivelse af præ-anmodninger er et eksempel på det sidste. Monzoni (2008) beskriver, hvordan præ-sekvenser kan være en del af at udføre direkte klager. Ifølge hende er præ-sekvenser en måde for taleren gradvist at opbygge den handling, som præ-sekvensen er forløber for. Hvis modtageren svarer bekræftende på præ-anmodningen (dvs. producerer grønt lys) og tilskynder den første taler til at fortsætte, inddrages de i opbygningen af den følgende handling, idet der da introduceres et fælles grundlag eller en fælles forståelse, som den følgende handling kan udføres på baggrund af. Hun beskriver, hvordan talere, ved at indlede klager med en præ-sekvens, åbner en plads, hvor modtageren kan anerkende, hvad der er galt med hans/hendes handlinger og dermed indrømme fejlen og giver taleren ret i klagen.

Schegloff (1988) karakteriserer præ-anmodninger som en sekvens, der bliver udført med det formål at forberede en bestemt handling, hvis udførelse afhænger af svaret på præ-sekvensen. Hvis modtageren producerer grønt lys, kan selve sekvensen indledes, mens den kan undgås, hvis modtageren af præ-sekvensen producerer et blokerende svar. Præ-sekvenser understreger dermed, hvor stor en rolle den sekventielle kontekst spiller i tale-i-interaktion.

3.4 Præ-anmodninger

Præ-anmodningen er altså i lighed med andre præ-sekvenser et middel til at undersøge, hvorvidt en evt. næste handling vil få et præfereret svar. Derfor formulerer afsendere af præ-anmodninger ifølge Levinson (1983) disse, så de adresserer den mest sandsynlige grund for et afslag på den eventuelle anmodning. Det sekventielle forløb omkring en præ-anmodning er imidlertid anderledes end for

andre præ-sekvenser. Levinson (1983: 361) beskriver, hvordan forløbet kan analyseres i fire positioner:

1. position: præ-anmodning
2. position: grønt lys / tilbud
3. position: anmodning / accept af tilbud
4. position: imødekommelse af (implicit) anmodning

Dette forløb ligner forløbene omkring andre præ-anmodninger. Hvad der imidlertid adskiller sig fra de andre forløb er, at den mest præfererede næste handling efter en præ-anmodning er, at den næste taler opfylder den anmodning, der lå implicit i præ-anmodningen. Det næstmest præfererede er, at den næste taler tilbyder det, præ-anmodningen projicerede, mens den mindst præfererede sekvens er den, hvor alle fire positioner gennemgås (med undtagelse af den sekvens, hvor en præ-anmodning får et blokerende svar, der er det allermest dispræfererede). Herunder ses en skematisk fremstilling af præference-hierarkiet for præ-anmodninger (baseret på Levinson (1983: 361)):

Mest præfereret	Næstmest præfereret	Mindst præfereret
1. position: præ-anmodning 4. position: imødekommelse af implicit anmodning	1. position: præ-anmodning 2. position: tilbud 3. position: accept af tilbud	1. position: præ-anmodning 2. position: grønt-lys 3. position: anmodning 4. position: imødekommelse af anmodning

Tabel 1: Præferencestruktur for præ-anmodninger

Dermed er den præfererede 2PP til en præ-anmodning altså, at modtageren af præ-anmodningen imødekommer anmodningen direkte (4. position) i sekvensens 2. tur.

4. Grønt lys efter præ-anmodninger

I dette afsnit analyseres tre forskellige måder, hvorpå samtalepartere kan vise, at de ikke anser et grønt lys for den præfererede 2PP efter en præ-anmodning.

4.1 Problematisk grønt lys

I dette eksempel har B ringet op, og A tager telefonen. Eksemplet forekommer efter en identifikations- og hilsen-sekvens (dette er dermed ikke et eksempel på, at anmodninger, måske som resultat af deres følsomme status, relativt ofte forekommer i slutningen af samtaler (Schegloff 07: 83)).

(1) [Everyday phone, EmailKunEng, linje 16-39]

- 1 B: Anders har I en email inde ve' dig,
- 2 (0.9)
- 3 A: Ø::h ja, (.)
- 4 A: Vi har Pelles. (.)
- 5 A: Ja vi har øh Ja, (.) det har vi,
- 6 B: *A::j. ((begeistret))
- 7 (0.8) ((B laver muligvis en indånding))
- 8 B: Må jeg så ikk' lige skrive noget spansk ti'
- 9 B: dig på emailen så kigger du på det,
- 10 (1.0) ((baggrundsstøj))
- 11 B: De:t ikk' ret langt,
- 12 (0.7)
- 13 A: Jo,
- 14 A: Det må du godt,

I linje 1 stiller B et faktuel "ja/nej-spørgsmål" om, hvorvidt A har adgang til e-mail. Den præfererede 2PP på denne type 1PP er et bekræftende svar (jf. Schegloff 2007: 58). Ifølge Raymond (2003) har ja/nej-spørgsmål udover indbygget præference for en bestemt handling også præference for et type-konformt svar, dvs. et svar der består af enten "ja" eller "nej" (eller varianter af disse). Efter en lang pause (0,9 sekunder) svarer A bekræftende (linje 3-5). A indleder sit svar med "ja" og producerer dermed umiddelbart det præfererede svar på et ja/nej-spørgsmål: et bekræftende, type-konformt svar.

Alligevel indeholder As svar flere markører, der tyder på, at han opfatter situationen som problematisk: der indgår tøven, genstart, forklaring og pauser. A venter med at begynde sit svar, og der opstår dermed en pause (linje 2), hvor B har mulighed for at omformulere

sin ytring. Dette ville fritage A for at udføre en dispræfereret handling. Da A tager ordet (linje 3), indleder han med en tøven ("Ø::h"). Derefter svarer han bekræftende, og efter en kort pause producerer han (linje 4) en forklaring ("Vi har Pelles"). Efter endnu en kort pause gentager han det bekræftende svar, men starter forfra midt i turen ("Ja vi har øh Ja, (.) det har vi"), der indeholder både tøven ("øh") og en kort pause.

Formatet på As svar tyder på, at A har opdaget, at den handling, som B udfører, gør mere end at stille et faktuel spørgsmål nemlig forbereder en anmodning og dermed indleder en præ-sekvens. Han viser altså sin forståelse af den sekventielle sammenhæng, der gør, at et faktuel spørgsmål fungerer som en præ-anmodning (jf. Terasaki 2004). Dermed udfører A med sit svar i linje 3-5 et grønt lys, der er den præfererede 2PP til andre præ-sekvenser. Han gør det imidlertid i et format, der viser, at han er klar over, at hans handling er problematisk på trods af, at han stiller sig positivt til at opfylde en fremtidig anmodning. A viser altså i linje 3-5, at han orienterer sig mod, at Bs spørgsmål i linje 1 var en præ-anmodning. Samtidig viser han, at han er klar over, at hans grønt lys sætter B i den socialt sårbare situation, at hun skal udføre en anmodning (i modsætning til hvis A havde produceret et tilbud).

Hvis As svar var designet til at være den præfererede 2PP til et ja/nej-spørgsmål, ville det kalde på en kvittering, der bekræfter, at svaret er godtaget. Hvis det derimod er designet til at være et grønt lys til en præ-anmodning, som der er argumenteret for her, kalder det på, at selve sekvensen indledes. Dermed lægger det op til, at B skal producere en anmodning.

I linje 6 lader det til, at B behandler As svar som den præfererede 2PP, idet hun producerer en kvittering, der signalerer begejstring ("*A::j"). Dermed behandler hun umiddelbart As handling (linje 3-5) som det præfererede svar på et ja/nej-spørgsmål. Dette kalder på, at sekvensen afsluttes. Derefter undlader hun dog at afslutte sekvensen eller starte en ny. Der forekommer i stedet en 0,8 sekunder lang pause (linje 7), der tyder på, at B alligevel anser As svar i linje 3-5 for problematisk. Pausen kan tolkes som et forsøg fra Bs side på at lade A komme med et tilbud for at undgå den dispræfererede 1PP, anmodningen (Pomerantz 1984). Efter pausen fremsætter hun den anmodning, som spørgsmålet i linje 1 fungerer som præ-sekvens til (linje 8-9). Selve anmodningen lyder "Må jeg så

ikk' lige skrive noget spansk ti'dig på emailen så kigger du på det". Brugen af ordet "så", understøtter den fortolkning, at spørgsmålet var designet af B til at være en præ-anmodning, idet det viser tilbage til den foregående sekvens som baggrund for den nye (jf. Levinson 1983).

A producerer et grønt lys og viser gennem formatet, at han anser det som en problematisk 2PP efter Bs præ-anmodning. B udviser den samme opfattelse gennem behandlingen af As grønt lys. Begge samtaledeltagere viser dermed, at grønt lys er en problematisk 2PP efter en præ-anmodning.

Det skal nævnes, at samtalsens videre forløb viser, at A ikke kan Pelles e-mail adresse udenad, hvilket gør det besværligt for ham at imødekomme Bs anmodning. Det er muligt, at det dispræfererede format på svaret på præ-anmodningen i linje 3-5 til dels kommer af As forudelse om Bs anmodning og de problemer, der er forbundet dermed. Hvis denne tolkning godtages, viser dette imidlertid også, at A allerede efter Bs indledende spørgsmål orienterer sig mod den handling, den udfører, præ-anmodningen, da et simpelt faktuel spørgsmål ikke indebærer de samme problemer.

4.2 Drilleri

I denne sekvens har Maren ringet op, og Johanne har taget telefonen. De har talt sammen et stykke tid, da Maren beder om at tale med en anden end Johanne.

(2) [Everyday phone, Hilsen, linje 89-104]

- 1 Mar: Så men ø:h er A- Mona hjemme?
- 2 Joh: ↑Ja hun er så,=
- 3 Mar: =Må jeg låne hende et øjeblik,
- 4 Joh: [↓*Ja: det ka' du* tro?
- 5 Mar: Oka:y [°(v)e]°
- 6 Joh: [Du] får hende lige,
- 7 Mar: Jaer,

I linje 1 stiller Maren et spørgsmål, der (ifølge analytikerens fornemmelse) meget ofte anvendes som præ-anmodning, når den person, der har foretaget et opkald, får fat på en anden end den, opkaldet var tiltænkt. Den anvendes så regelmæssigt, at lytteren ofte reagerer på den implicitte anmodning. Denne 1PP kalder dermed på en 4. position i 2. tur (Levinson 1983) eller, hvis

spørgsmålet i stedet opfattes som et faktuel spørgsmål, på et bekræftende, typekonformt svar (jf. eksempel 1).

Johanne svarer i linje 2 bekræftende på spørgsmålet på en måde, der viser, at hun behandler sit svar som uproblematisk: Hun svarer med det samme efter spørgsmålet er blevet stillet, og hun svarer kort, type-konformt og bekræftende på spørgsmålet (Heritage 1984). Hun behandler hermed Marens handling som et faktuel spørgsmål og sit eget svar som den præfererede 2PP. Dette kalder på en kvittering. Uden pause overtager Maren imidlertid turen (linje 3) og producerer en anmodning, som spørgsmålet dermed kan analyseres som præ-anmodning til ("Må jeg låne hende et øjeblik,"). Dette kalder på et bekræftende svar. I kort overlap med Maren producerer Johanne en bekræftelse af, at hun vil imødekomme anmodningen (linje 4).

Forløbet er meget velkoordineret på trods af, at Johanne viser, at hun opfatter Marens tur som et faktuel spørgsmål, hvorefter Maren derimod producerer en anmodning, som Johanne lover at imødekomme uden videre. Dette tyder på, at Johanne ved, hvad Maren vil spørge om (hvilket er sandsynligt, da det er en hyppig måde at udføre denne handling på). At hun imidlertid producerer grønt lys i stedet for at komme med et tilbud, tyder på, at der her er tale om et uskyldigt drilleri. Samtaledeltagerne viser altså, at man kan sætte andre i en sårbar position ved at overhøre den sekventielle funktion af deres handling, og at dette kan anvendes drillende.

4.3 Tilbud

I dette eksempel analyseres en præ-anmodning, der i sig selv er en anmodning. I modsætning til de forrige eksempler bliver det dog først klart for modtageren af anmodningen, at der er tale om en præ-anmodning, efter den indledende anmodning er blevet besvaret. Dette er væsentligt i forbindelse med denne undersøgelses hypotese, da den, der producerer et grønt lys til en præ-anmodning, kun kan orientere sig mod, hvorvidt den er præfereret eller ej, hvis vedkommende er klar over, at der er tale om en præ-anmodning. Dette eksempel viser imidlertid, hvordan den taler, der foretog præ-anmodningen, kan orientere sig mod, at svaret fungerede som grønt lys. Derefter kan den taler, der producerede grønt lys, udvide sit grønt lys med et tilbud og dermed orientere sig mod, at det indledende grønt lys var problematisk.

Datastykket, som dette eksempel er taget fra, starter formentlig ikke fra begyndelsen af samtalen. I den del af samtalen, der er tilgængelig, har mor og Bolette talt om, hvad mor laver, da Bolette tager turen:

(3) [talkbank.org/samtalebank, telefon, Middagsaftale, linje 49-64]

- 1 BO: mm: jeg ville høre om:øh: vi ku komme hjem å
spise i morgen?
- 2 (0.2)
- 3 BO: mig å sonny?
- 4 (0.6)
- 5 MOR: det ka I da, ((højt tonelene))
- 6 (.)
- 7 MOR: selvfølgelig ka I da det? ((højt toneleje))
- 8 (0.2)
- 9 BO: nåmen,
- 10 MOR: igoss.
- 11 (.)
- 12 MOR: (hvad) ska vi ha?
- 13 (0.4)
- 14 BO: jeg tankte faktisk lidt på det der italiensk
mørbrad,
- 15 (1.3)
- 16 MOR: ja? ((højt toneleje))

I linje 1 spørger Bolette om "vi ku komme hjem å spise i morgen". Da Bolette efter en kort pause (linje 2) derfor genoptager sin tur (linje 3), kan det tolkes som en reaktion på mors manglende svar (Pomerantz 1984). Bolette reagerer ved at præcisere hvem "vi" hentyder til og signalerer dermed, at det er den del af hendes tidligere tur, der kan have været problematisk og ikke f.eks. mors manglende vilje til at imødekomme anmodningen (Pomerantz 1984b). Nu er mors svar igen relevant. Efter en pause (linje 4) svarer mor bekræftende (linje 5 og 7) med en kort pause i linje 6. I sit svar markerer hun flere gange, at anmodningen er uproblematisk med både "da" og "selvfølgelig". Det samme kan hendes høje toneleje (linje 5 og 7) signalere. Den præfererede næste handling er en kvittering, der markerer, at imødekommelsen af anmodningen er modtaget.

Efter en kort pause (linje 8) begynder Bolette imidlertid en tur

med "nåmen", der kan signalere, at der er mere, der skal ordnes. Dette kunne være starten på en anmodning, der er muliggjort af præ-anmodningen: det, at de kan komme hjem og spise, muliggør, at de kan få italiensk mørbrad (sammenlign med "så" i eksempel 1). Hun behandler dermed mors ytring som et grønt lys. Hun taler dog ikke videre, da mor tager turen og siger "igoss" (linje 10). Dermed udvider hun på sin tidligere tur ("selvfølgelig ka I da det"). Hun forholder sig dermed til, at Bolette ikke producerede den præfererede 2PP, en kvittering. Det samme viser hun i sin tur i linje 12 ("(hvad) ska vi ha"). Denne viser, at hendes forståelse af Bolettes anmodning har ændret sig. Hvor hun før forstod (og besvarede) den som en anmodning, orienterer hun sig nu mod, at den tjener et andet formål: den fungerer som præ-anmodning. I linje 12 udvider mor sin tur og producerer den præfererede 2PP til en præ-anmodning, et tilbud, i stedet for f.eks. at afvente Bolettes anmodning. Derved orienterer hun sig mod, at grønt lys ikke var den præfererede 2PP efter Bolettes indledende anmodning i linje 1-3. Denne handling kalder på en accept af tilbuddet. Efter en pause tager Bolette turen og tager imod tilbuddet med ordene "jeg tænkte faktisk lidt på det der italiensk mørbrad,", hvor brugen af ordet 'faktisk' støtter den tolkning, at hun hele tiden har haft denne anmodning i tankerne.

Bolette behandler ikke mors handling i linje 5-7 som den præfererede næste handling, og mor ændrer sin opfattelse af Bolettes indledende anmodning. Derefter udvider hun sin første handling og viser, at hun anser sit grønt lys for problematisk. Dermed viser hun sin forståelse af den sårbare situation, som hendes grønt lys sætter Bolette i. Dette eksempel afviger dog fra de to forrige, idet mor ikke først orienterer sig mod den sekventielle betydning, som Bolettes indledende anmodning har.

I dette afsnit er der blevet behandlet tre forskellige måder, hvorpå samtaledeltagere kan vise, at de ikke anser et grønt lys for den mest præfererede 2PP efter en præ-anmodning. Samtaledeltagere kan orientere sig mod et grønt lys som problematisk efter en præ-anmodning ved at producere det i et dispræfereret format. Den sekventielle betydning af præ-anmodningen kan også overses med vilje, hvorefter grønt lys efter en præ-anmodning fremstår drillende. Hvis en samtalepartner derimod først opdager, at der var tale om en præ-anmodning, efter denne er blevet besvaret, kan hun udvide sit

indledende svar, der nu opfattes som grønt lys, med et tilbud, og dermed vise, at hun orienterer sig mod, at grønt lys ikke er den præfererede 2PP efter en præ-anmodning.

5. Konklusion

Denne undersøgelse havde som udgangspunkt den hypotese, at samtaleparterere kan orientere sig mod, at et grønt lys ikke er det præfererede svar efter en præ-anmodning, og at de dermed kan vise deres forståelse af sekvensens type, før den egentlige anmodningssekvens bliver indledt.

Analysen i det forudgående afsnit blev bygget op omkring tre eksempler, der alle støtter hypotesen, men som hver især belyser et forskelligt aspekt af, hvordan samtaledeltagere kan udvise deres forståelse af fænomenet. Hvis samtalepartneren mener, at den forrige taler har foretaget en præ-anmodning, kan hun orientere sig mod, at grønt lys sætter den forrige taler i en sårbar situation ved at producere det i et dispræfereret format. En anden mulighed er, at den sekventielle betydning af præ-anmodningen overses med vilje, hvorefter grønt lys efter en præ-anmodning virker drillende. Hvis en samtalepartner derimod først efter, at præ-anmodningen er besvaret, opdager, at der var tale om en præ-anmodning, kan hun opgradere sit svar med et tilbud, og dermed vise, at grønt lys er problematisk efter en præ-anmodning. Kort opsummeret kan man på baggrund af denne undersøgelse uddrage tre konklusioner vedrørende samtaleparterers behandling af grønt lys efter præ-anmodninger:

- når et grønt lys produceres efter en præ-anmodning, produceres det i et dispræfereret format, og den, der producerer det, viser dermed sin forståelse af, at det er en problematisk handling,
- denne forståelse af, hvordan et grønt lys efter en præ-anmodning virker, kan anvendes som en sproglig ressource i sociale sammenhænge, der kan bruges i drilleri,
- modtageren af et grønt lys kan orientere sig mod, at det er en dispræfereret 2PP, og den taler, der producerede grønt lys, kan derefter rette ind og dermed udvise samme forståelse.

For at støtte hypotesen yderligere er det nødvendigt at undersøge et større korpus af grønt lys og tilbud efter præ-anmodninger på baggrund af disse resultater. Særligt interessant kunne det være at undersøge, om der er et mønster for, hvornår grønt lys anvendes, og hvornår tilbud anvendes.

Hvis tendenserne fra denne undersøgelse holder, underbygger det undersøgelsens hypotese men viser derudover, hvordan samtalepartere opfatter den sociale situation omkring anmodninger. At lave en anmodning sætter en taler i en sårbar position. Derfor er det muligt at lede op til en anmodning med en præ-anmodning, der kan klargøre, hvorvidt visse relevante forudsætninger for, at den anden person kan imødekomme anmodningen, er opfyldt. At dette er en sårbar situation anerkender den anden taler ved så vidt muligt at komme den første taler i forkøbet med et tilbud, så den første taler slipper for at lave en anmodning. Hvis dette ikke er muligt, viser den anden taler, at hun ser sit svar som problematisk, idet det ikke er det præfererede alternativ.

Ud over at vise samtaledeltagernes indstilling til anmodninger som socialt fænomen, viser resultaterne fra denne undersøgelse, hvordan den strukturelle præference i tale-i-interaktion virker, ikke blot internt i sekvenser, men også over hele sekvenser. De er derfor et fint eksempel på en væsentlig pointe inden for samtaleanalyse, nemlig at handlinger foregår både serielt og ikke mindst sekventielt. Det er dette forhold, der gør en samtaledeltager i stand til at reagere på en anmodning, der ikke er blevet formuleret endnu.

Referencer

- Curl, T. og Drew, P. 2008. Contingency and Action: A Comparison of Two Forms of Requesting. *Research on Language and Social Interaction* 41(2), 129–153.
- Heinemann, T. 2006. 'Will you or can't you?': Displaying entitlement in interrogative requests. *Journal of Pragmatics* 38. 1081–1104.
- Heritage, J. 1984. *Garfinkel and Ethnomethodology*. Cambridge: Polity. 233-292.
- Hutchby, I. og Wooffitt, R. 2008. *Conversation Analysis*. Cambridge: Polity Press. X-XII.
- Jefferson, G. 1984. Notes on some orderlinesses of overlap onset. I: D'Urso, V. og Leonardi, P. (red.). *Discourse analysis and natural rhetoric*. Padua: Cleup Editore. 11-38
- Levinson, S. 1983. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press. 284-370.
- Lindström, A. 2005. Language as Social Action: A Study of How Senior Citizens Request Assistance with Practical Tasks in the Swedish Home Help Service. I: Hakulinen, A. og Selting, M. (red.). *Syntax and Lexis in Conversation – Studies on the Use of Linguistic Resources in Talk-in-interaction*. Amsterdam: Benjamins. 209–30.
- Monzoni, C.M. 2008. Introducing direct complaints through questions: the interactional achievement of 'pre-sequences'? *Discourse Studies* 10(1). 73-87.
- Pomerantz, A. 1984. Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes. I: Atkinson, J.M. og Heritage, J. (red.). *Structures of social action: studies in conversation analysis*. Cambridge: Cambridge University Press. 57-101.
- Pomerantz, A. 1984b. Pursuing a response. I: Atkinson, J.M. og Heritage, J. (red.). *Structures of social action: studies in conversation*

analysis. Cambridge: Cambridge University Press. 152-163.

Raymond, G. 2003. Grammar and Social Organization: Yes/No type Interrogatives and the Structure of Responding. *American Sociological Review*, 68(DEC). 939-967.

Sacks, H. 1995. *Lectures on conversation, volumes I and II*. Oxford: Blackwell. Vol. I: 302-305, 685-91. Vol. 2: 529, 409.

Sacks, H., Schegloff, E.A. og Jefferson, G. 1974. A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language* 50(4/1). Side 696-735.

Schegloff, E.A. 1979. Identification and Recognition in Telephone Conversation Openings. I: Psathas, G. (red.). *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. New York: Irvington Publishers, Inc. 23-78.

Schegloff, E.A. 1988. Presequences and Indirection: Applying Speech Act Theory to Ordinary Conversation. *Journal of Pragmatics* 12. 55-62.

Schegloff, E.A. 2007. *A primer for conversation analysis: Sequence organization*. Cambridge, England, Cambridge University Press. Kap. 4-5.

Terasaki, A.K. 2004. Pre-announcement sequences in conversation. I: Lerner, G.H. (red.). *Conversation Analysis: Studies from the First Generation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 225-256.